

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בלק תשע"ח

"לא הביט און בַּיַעֲקֹב" - בזכות שמירת העינים

אַלְהֵיֶהֱנָה, וַיֵּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן. וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר, וַיַּחַר אֶף ה' בְּיִשְׂרָאֵל" (במדבר כה, א-ג). של מי היה הרעיון הזה, להכשיל את ישראל באופן חמור כל כך, בעריות ובעבודה זרה? - בפרשת מטות מסופר, שהיתה זו עצתו של בלעם הרשע: "הֲנֵה הִיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעַם, לְמַסָּר מֵעַל פִּיהַ עַל דְּבַר פְּעֹר, וַתְּהִי הַמַּגִּפָּה בַעֲדַת ה'" (שם לא, טז). אחרי שנוכח בלעם לראות שאי אפשר לקלל את ישראל, ניסה להתגבר עליהם באופן אחר. הוא אומר לבלק: "אלקיהם של אלה שונא זימה הוא" (סנה' קו, א), וא"כ העצה להתגבר על ישראל היא על ידי הכשלתם בזימה, שהתורה אמרה עליה: "ולא יראו בך ערות דבר, ושב מאַחֲרָיִךְ" (דברים כג, טו), "מלמד שהעריות מסלקות את השכינה" (ספרי שם סי' רנ"ח). אחרי סילוק השכינה מירושלם, יהיה ניתן כבר להתגבר עליהם. זוהי עצתו של בלעם לבלק.

אבל לפני העצה שנותן בלעם לבלק, הוא נותן עצה גם לישראל (כהכנה והשלמה לעצה שנתן לבלק). מה העצה שנותן בלעם לישראל? אומר בלעם כך: "לא הביט און בַּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל!" (במדבר כג, כא) גם אם יש ליקויים רוחניים בעם ישראל - און ועמל - הקב"ה מתעלם מהם. כביכול אינו מביט ואינו רואה אותם². ("לא הביט... וְלֹא רָאָה..."). ואם כך, הרי המצב שלכם הוא מצויין! אינכם צריכים לפחד מה' יותר מדי! תוכלו לחטוא כמה שתצוו, ושום דבר לא יקרה לכם!

אבל חז"ל אומרים על עצה זו כך: "מוכיח אדם, אַחֲרֵי חַן וְיִצְאָה מִפִּתְלִיק לְשׁוֹן (משלי כה, כג). [כלומר: המוכיח אדם על עבירות שבידו, לאחר זמן ימצא חן בעיניו יותר ממחליק לשון (רש"י שם)]. מוכיח אדם - זה משה, שהוכיח את ישראל. מחליק לשון - זה בלעם. למה היו דומין משה ובלעם? לכן מלך שהיו לו שני פדגוגין (=חונכים שאחראים עליו), אחד אוהב ואחד שונא. זה שהיה אוהב, היה מזהירו ואומר לו: "בני, הזהר בעצמך שלא תעשה עבירה! שאביך דָּבָן, ואם שומע שעברת עבירה, אע"פ שהוא אביך, אינו נושא לך פנים!" והאחד שהיה שונא אותו, אמר לו: "מה אתה מִיַּצֵּר? אביך מלך! עשה כל תאוותך, ואל תתירא משום בריה, כי אביך אינו מקפיד עליך" (והתכוין בעצה זו לגרום לך, שהמלך יכעס על בנו וידיח אותו מירושת המלכות). כך, הבן - אלו ישראל, הַשְּׂנִי פדגוגין - הם משה ובלעם. משה היה אוהבם ואמר להם: "הַשְּׂמָרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם... וְחָרָה אֶף ה' בְּכֶם" (דברים יא, טז-יז)... אבל בלעם היה אומר: אל תיראו! בניו אתם, עשו כל מה שאתם מבקשים, ואינו מקפיד עליכם" (תנחומא, הוספה לפרשת דברים), כמו שמפורש בפסוק: "לא הביט און בַּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל". נמצא, שכל מטרתו של בלעם בפסוק זה, היתה לתת עצה רעה לישראל, להסיתם לחטוא (וכפי שיעץ גם

התיחסותו של בלעם לפתיחת פי האתון - בגדלות ובקטנות

התורה מספרת: "ויפתח ה' את פי האתון, ויאמר לבלעם: מה עשיתי לך? פי הפיתני זה שלש רגלים. ויאמר בלעם לאתון: פי התעללת בי" וכו' (במדבר כב, כח-ט). מיד אח"כ מדברת האתון שוב: "והאמר האתון אל בלעם: הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, והספן הספנתי לעשות לך כה? ! ויאמר: לא" (שם, ל). העיר כאן אחד מרבותי ז"ל, שרואים כאן גדלות מסויימת של בלעם. אם אנו היינו שומעים אתון שפותחת את פיה ומדברת, היינו נבהלים מאד. בורחים מהר, או מתמוטטים. לעומת זאת, בלעם אינו נבהל. האתון מדברת אליו, והוא עונה לה ומתוכח עמה. מה מעיד הדבר הזה על בלעם? - שהוא מבין, שמי שנתן פה לאדם, יכול לתת פה גם לאתון. נכון שבדרך כלל ה' לא נותן פה לאתון, אבל במקרה זה - ה' נתן פה לאתון. ממילא, אין כאן משהו שצריכים להבהל מפניו. אם בלעם מבין זאת ברגע אחד, זה יפה מאד.

אבל חושבני, שחז"ל מהענין הנ"ל, שהוא נכון, ומעיד באמת על גדלות מסויימת של בלעם, חוץ מזה רואים כאן גם חסרון של בלעם. בלעם שומע את האתון מדברת, ולא שואל את עצמו, למה עשה ה' נס גדול כזה, שהאתון תדבר אלי. למה באמת עשה ה' את הנס הזה? ה' עשה נס זה, כדי להזכיר לבלעם, שכמו שה' יכול לעשות שהאתון תדבר, כך יכול ה' לעשות שבלעם לא יוכל לדבר. רק מה שה' ישים בפיו הוא יוכל לדבר, ודברים אחרים הוא לא יוכל לדבר. את זה בלעם לא הבין כאן, וזוהי כבר קטנות מצידו של בלעם, שלא ניסה אפילו לחשוב, מה התפון הקב"ה לרמוז לו ע"י הנס הגדול שעשה לעיניו.

אח"כ המלאך כבר מדבר אליו מפורשות: "אנכי יצאתי לשון, פי ירט הַדְּרָךְ לַנְּגָדִי" (שם, לב), "בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני... לכעסי ולהמראתי" (רש"י שם), לכן יצאתי הנה כדי לעצור אותך. ובכל זאת בלעם אינו נכנע. אמנם הוא אומר למלאך "אם רע בעיניך אשובה לי" (שם, לד), אבל כשהמלאך אומר לו שהרשות נתונה לו לעשות כרצונו, כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (שם לה, ורש"י שם), הוא ממשיך בדרכו בשמחה (רש"י שם ד"ה עט) כדי לקלל את ישראל, ח"ו. הקב"ה מתערב אח"כ ומונע מבלעם לקלל את ישראל. אבל כרגע בלעם לא מביא בחשבון אפשרות כזו, וחושב שיצליח לקלל את ישראל למרות שה' אינו מעוניין בכך¹.

"לא הביט און בַּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל"
בסוף הפרשה מספרת התורה: "וישב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים, וַיְחַל הָעָם לְזַנּוֹת אֶל בְּנוֹת מִזְרָאֵם. וַתִּקְרָאנָה לָעָם לְזִבְחֵי

(דברים כג, ד) לא היה שייך כאן, שהרי איסור זה נאמר רק על "עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית" (יבמות עו, ב). גם איסור "לא תתחתן בם" (דברים ז, ג) לא ברור שהיה כאן, שכן הראשונים נחלקו האם איסור זה ישנו בכל גויה (רמב"ם הלכ' איסורי ביאה פי"ב ה"א), או רק בגויה שהיא משבע אומות (טור אה"ע סי' ט"ז), והמואבים - אינם משבע אומות. הדין של בועל ארמית בפרהסיא קנאין פוגעין בו (משנה סנה' פא, ב) ודאי היה כאן, ועל זה באמת נהרג זמרי, אבל שאר החוטאים לא הגיעו למצב הזה, לבעול בפרהסיא, ועל כרחך שלא על זה נתחייבו מיתה. ולכן נראה, שהאיסור עליו נתחייבו מיתה היה איסור עבודה זרה. "כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמעי לי - היא מוציאה לו דמות פעור מחיקה, ואומרת לו: השתחוה לזה" (רש"י במדבר כה, ב). על זה נתחייבו החוטאים מיתה.

בדור גדול כזה - דור של גדולי עולם שלומדים תורה מפי משה רבינו, וחיים עם נסי המן והבאר וענני הכבוד וכל שאר הנסים - מה שהצליחו בנות מואב להסית רבים כל כך מבני ישראל לעבודה זרה, מראה עד כמה גדול כח הטומאה של יצר העריות. כבר הזכרנו, שכמאה וחמישים אלף איש נהרגים כאן ע"י דיני ישראל, ואלה שנהרגו ע"י דיני ישראל הרי עבדו לבעל פעור בעדים והתראה! וכי דיני ישראל לא הורגים בלי עדים והתראה]. מבהיל הרעיון, איך בדור כזה, מאה וחמישים אלף איש עובדים לבעל פעור בעדים והתראה! והכל מחמת יצרא דעריות.

להזהר בשמירת העינים למרות הקושי והכשלונות

מה היה הגורם למכשול הנורא שנכשלו כאן ישראל? אסור לנו לקטרג על ישראל, אבל כנראה הגורם לזה היה - אי שמירת העינים. שהרי מה עשו אותן רשעות? - "וַתִּקְרְאֵן לְעַם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן" (שם, ב). ופירשו חז"ל, שערומות פגעו בהן (סנה' קו, א). זה מצידן. אבל מצד ישראל - העינים שלא נזהרו וראו את הרשעות הללו, הן אלו ש"מצליחות" להביא את החורבן הגדול. אולי "וַתִּקְרְאֵן" הוא גם מלשון מקרה, כי ישראל ודאי לא היו הולכים בכוונה כדי להסתכל; אבל כשקורה המקרה ונתקלים בזה - קשה להתגבר, ומתוך האונס באו גם לרצון, והדרדרו מזה עד עבודה זרה ועד לקיחת נשים נכריות. ההתחלה היתה פחות או יותר באונס, אבל כשלא נזהרים - באים מתוך האונס גם לדברים אחרים. לכן נענשו בעונש כבד כל כך.

במציאות של ימינו, קשה מאד להזהר בשמירת העינים. מי שהולך ברחוב, כמעט לא יתכן שלא יתקל במראות אסורים. מה צריך בכל זאת להשתדל? - שלא לבוא מתוך אונס לרצון. וגם אם נכשלים לפעמים ברצון, זו אינה סיבה להכשל פעמים נוספות. אפילו אם מתוך מאה פעמים מצליחים למנוע פעם אחת בלבד - גם זה כדאי. מה שאפשר למנוע, צריך למנוע.⁷

אחת הבעיות בכל עבירה שעוברים עליה כמה פעמים היא, ש"כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, נעשית לו כהיתר" (יומא פו, ב); הוא כבר לא מרגיש את חומרת הדבר! לפחות על ענין זה צריך להתגבר. לא להגיע למצב שנעשית לו

לבלק לעשות להם), כדי שהקב"ה יכעס עליהם ויענישם. וקשה, לכאורה: וכי מעצמו אמר בלעם "לא הביט אָנֹכִי בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל"? הרי ה' הוא ששם דברים אלו בפיו! "הַדְּבָר אֲשֶׁר יִשִּׁים אֱלֹהִים בְּפִי - אֲתוֹ אֲדַבֵּר" (במדבר כב, לח). כיצד אפוא אומרים חז"ל, שבלעם התכוין בדברים אלו לתת עצה רעה לישראל, כדי שיחטאו ויענשו? התשובה היא, שאכן ה' הוא ששם את הדברים הללו בפיו בלעם, ומצד זה הדברים הם דברי ה', ויש בהם כוונה טובה ומשמעות טובה. מהי הכוונה הטובה והמשמעות הטובה של הדברים? - הכוונה הטובה היא, שישנה באמת בחינה כזו, ש"לא הביט אָנֹכִי בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל", וזהו ע"י זכות אבות, או בזכות חשבונות אחרים.³ [ולכן בתפלת ראש השנה אנו אומרים פסוק זה בברכת "מלכויות", כדי לעורר הנהגה זו של הקב"ה כלפינו ביום הדין].

ואולם, מצד שני, כשבלעם אומר "לא הביט אָנֹכִי בְּיַעֲקֹב", הוא אינו מתכוין למשמעות החיובית של הדברים. בלעם אדעתא דנפשיה קעביד, ומתכוין להכניס בדברים אלו כוונה משלו: לומר לישראל, שאין להם לחשוש מן החטא, כדי שיחטאו ויענשו. מחשבה רעה זו, היא שגרמה לחז"ל להתייחס לפסוק זה כפי שראינו במדרש, ומצד זה אמרו חז"ל מה שאמרו במדרש.

למה בלעם כמעט הצליח

ואכן, מחשבתו הרעה של בלעם "נשאה פירות". מיד אחרי הברכות של בלעם אנו רואים שבאמת כך קורה, שישראל חוטאים, ונענשים קשות. "וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר, וַיַּחַר אֶף ה' בְּיִשְׂרָאֵל". רבים מאד נהרגו ומתו בסיפור הזה. כמאה וחמישים אלף איש נהרגים ע"י דיני ישראל⁴ (ע"י רש"י ורמב"ן שם, ה), ועוד עשרים וארבעה אלף מתים במגפה (שם, ט), ובסך הכל - כמאה ושמונים אלף איש, שהם "רובע ישראל"⁵ (כלשון הרמב"ן), מוצאים את מותם בפרשה הזו, והכל בגלל עצת בלעם.

ה"הצלחה" של בלעם היתה עלולה להיות עוד יותר גדולה, לולא פינחס שקינא את קנאת ה' ועצר את המגפה. הקב"ה הרי מעיד, "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר... הִשִּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי" (שם, יא). לולא עשה פינחס מה שעשה, היה הקב"ה ח"ו מכלה את ישראל. עד כדי כך היתה "מוצלחת" עצתו של בלעם, שהיה בכוחה להביא את הקב"ה לכלות את ישראל.

כי למרות ש"לא הביט און ביעקב", אבל התורה הרי אומרת גם "וְלֹא יִרְאֶה כֶּף עֲוֹנוֹת דָּבָר, וְשָׁב מֵאַתְרֵיךָ". כשיש גילוי עריות, השכינה מסתלקת מישראל. זו הרי היתה עצת בלעם, להחטיא את ישראל בבנות מואב, כדי שהשכינה תסתלק מישראל. כשאנו גדורים בעריות, הקב"ה איתנו, וח"ו כשלא גדורים בעריות, הקב"ה מסתלק מאיתנו. פינחס ע"י קנאתו לה' הצליח בסוף לעצור את המגפה. אחרת, לולא פינחס, הקב"ה היה ח"ו מכלה את כלל ישראל.

הסיבה לריבוי מספר החוטאים בבעל פעור

בפרשה של בנות מואב, צריך להבין על מה נתחייבו החוטאים מיתה. איסור "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'"

כהיתר. מה שנכשלת נכשלת, וצריך לעשות תשובה על כך, אבל זו אינה סיבה להכשל עוד.

הרי מה קורה למי שמחליט שלא להזהר עוד מעבירה מסויימת? אומר הפסוק: "לִמְעַן סְפוֹת הַרְוֵה אֶת הַצְמָאָה" (דברים כט, יח) - "בדיל לאוספה לָהּ חֲטָאֵי שְׁלוֹתָא עַל יְדְנוֹתָא" (אונקלוס). כלומר, כל זמן שאדם מחליט שבעצם הוא נזהר, והוא אכן משתדל שלא להכשל, אז למרות שִׁפְהָ וּשְׁמָּהּ הוא נכשל ברצון, אין דנים אותו אלא על מה שעשה ברצון. אבל ברגע שאדם מחליט: "מעבירה זו אינני נזהר יותר", אז גם אם נכשל בשוגג, ואפילו קרוב לאונס, ה' דן אותו גם על השגגות של עבירה זו. כדאי א"כ להשתדל מאד, שלא להגיע למצב הזה, של "נעשית לו כהיתר". גם אם נכשלים, להשתדל שלא להכשל עוד. וגם אם קרוב לודאי שאכשל, להשתדל לפחות שזה לא ימשוך את הלב שלי יותר מדי. אנו אומרים ערב ובקר בקריאת שמע: "וְלֹא תִתּוֹרוּ אַחֲרַי לְבַכְּכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם" (במדבר טו, ט). גם אם העינים רואות מה שרואות - לא לתור אחריהן. לא ללכת שבי אחרי המראות שאנו רואים.

אחת העצות להמנע מראיות אסורות, היא להשתדל לחשוב בדרך בענייני תורה ויראת שמים⁸. על ידי זה יצליח בס"ד לשמור על קדושת וטהרת המחשבה, ואז יזכוהו ויסייעוהו מן השמים שלא להכשל בדברים המטמאים את המחשבה. עצה זו יעילה גם למי שכבר נכשל בהסתכלות אסורה, למנוע את ההרהורים הרעים שבאים בעקבותיה, וכפי שכותב הרמב"ם: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה" (הלכ' אסורי ביאה פכ"ב הכ"א). ועל כן, "אם יבוא לו הרהור - נְסִיעַ לְבוּ מְדַבְרֵי הַבַּיִת לְדַבְרֵי תוֹרָה, שְׁהִיא אֵילַת אֶהָבִים וְיַעֲלֵת חַן"⁹ (משלי ה, יט; רמב"ם שם פכ"א הי"ט), וממילא היא מבטלת מחשבות רעות והרהורים רעים¹⁰, "מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת, שהן אוחזות ללב הקדושים"¹¹ (רמב"ם שם הכ"ד). העצה למי

שנכשל דומה א"כ לעצה למי שעוד לא נכשל. גם כשנפגשים לצורך נישואין, ומקיימים את דברי חז"ל "אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה" (קידושין מא, א), לא צריך להרבות בזה יותר מדי. אם קבע כבר בדעתו שהיא מוצאת חן בעיניו, לא צריך לבדוק שוב ושוב. אמנם צריך עוד לבדוק שהיא מתאימה לו מבחינת המידות וההשקפות [וגם לזה לא צריך פגישות מרובות מאד], אבל את המראה החיצוני הרי אפשר לבדוק בפעם אחת. אין שום צורך ושום היתר להרבות בהסתכלות, גם בפגישות הנעשות לצורך נישואין. כדאי גם למעט בפגישות, להפגש רק כמה שצריך, ולא להתעכב הרבה זמן עד החתונה.

הקב"ה מצדו הוא רב חסד. "לא הביט אָנֹן בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל". אבל הנהגה זו תלויה גם בנו, שגם אנחנו לא נביט לדברים לא טובים. הקב"ה הרי מתנהג עם בריותיו במידה כנגד מידה (סנה' ז, א). ממילא, אם אנו נזהרים שלא להביט לאן שלא רצוי להביט, גם הקב"ה ינהג עמנו באופן של "לא הביט אָנֹן בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל". לא לשמוע לעצת בלעם הרשע שאמר "לא הביט אָנֹן בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל" כדי שנחשוב שאפשר לחטוא ולא יקרה כלום. זוהי עצה רעה ואינה נכונה. "יָטוּב לֹא יִהְיֶה לְרָשָׁע" אומר קהלת (ח, יג). לכן, לא נשמע לעצת בלעם לחיי הפקרות. נשמע לעצת משה רבינו לשמור על העינים, לשמור על המחשבה, ובזכות זה נזכה להביא גאולה לכלל ישראל במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. עי' שיחת הרב שליט"א לפרשת בלק תשס"ו, שם נתבאר, שבלעם סבור היה להכריח את הקב"ה להסכים ח"ו לקלל את ישראל, ע"י שיזכיר לפניו את חטא העגל (עי' אונקלוס ורש"י במדבר כד, א). בחטא העגל הרי נאמר, "וּבְיָוִם פְּקָדֵי, וּפְקָדֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם" (שמות לב, לד). "תמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה" (רש"י שם). ממילא, בלעם חושב לנצל זאת, ולגרום לכך שעכשיו יהיה "יום פְּקָדֵי", ח"ו. הוא יזכיר את חטא העגל, ונגד זה ח"ו אין שום עצה. הקללה תהיה מוכרחה לחול. אלא שהקב"ה מראה לו מיד, שישראל "שָׁכַן לְשִׁבְטֵי" (במדבר כד, ב), "שכל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ואין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חבירו" (רש"י שם), ואז "עלה בלבו [של בלעם] שלא לקללם" (רש"י שם). היינו, שהבין, שבמצב כזה, שישראל חיים בצניעות מירבית, גם אם יזכיר את חטא העגל, לא תחול עליהם הקללה, כי צניעותם "מחביאה" אותם ושומרת עליהם.

2. כך הסביר רש"י את הפסוק בפירוש שני, ולפיו "לא הביט" "וְלֹא רָאָה" הכוונה היא **לקב"ה**: "לא הביט הקב"ה אָנֹן שביעקב. כשהן עוברין על דבריו, אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו" (רש"י).
ואולם בפירוש ראשון פירש רש"י את הפסוק "כתרגומו". ולפי תרגומו, "לא הביט" "וְלֹא רָאָה" הכוונה היא **בלעם**, שהביט וחיפש עונות

- וחטאים בישראל, ולא מצא: "אסתפכלית, ולית פלחי גלולין בך בית יעקב, ואף לא עבדי ליאות שקר בישראל" (אונקלוס), ובתרגום חוזר ללשון הקודש: הבטתי וראיתי, שאין עובדי גלולים בבית יעקב, וגם לא עושי יגיעת שקר בישראל].
3. בפירוש "העמק דבר" להנצי"ב זצ"ל פירש וז"ל: "לא הביט און ביעקב וגו', כי האון שיש ביעקב אינו בעצם מושרש בלב יעקב... אלא כמו שאדם רוצה לעשות און ע"י רוח שטות וכיוצא בזה". והיינו, שחטא של אדם מישראל לעולם אינו חטא בעומק, אלא חיצוני ומקרי בלבד, ובהבטה פנימית - אין כאן חטא בעצם. ולכן אין החטא גורם לסלק מאיתם השכינה, וכמבואר בסוף הפסוק: "לא הביט און ביעקב... ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו". "אפילו מכעיסין וממרים לפניו - אינו זו מתוכן" (רש"י).
4. כן דעת רש"י. ואולם הרמב"ן מקשה על כך ומסיק, שכך באמת היה צריך להיות מניין ההרואים לפי מה שצוה ה' מתחילה, לדון ולהרוג את כל הנצמדים לבעל פעור. ואולם בפועל, בזכות קנאותו של פנחס נתבטלה הגזרה, "ולא נדון אחד מכל העם ביד השופטים", אלא מתו ע"י ה' במגפה, והנשארים - "השמידם ה' אחר כן, טרם עברם את הירדן". [שהרי עוד בטרם נכנסו לארץ, אומר משה לישראל: "עייניכם ה'ראת את אשר עשה ה' בכעל פעור, פי כל ה' א' יש אשר הלך אחריו בעל פעור - השמידו ה' אלקיך מקרבך" (דברים ד, ג)]. עכ"פ, גם לדעת הרמב"ן נמצא, שבסופו של דבר מתו כמאה וחמישים אלף איש בעוון בעל פעור, מלבד כ"ד אלף איש שמתו במגפה.
5. שהרי מיד אחר כך נמנו בני ישראל, ונמצאו כששים רבוא איש (במדבר כו, נא). הרי, שקודם אותו מעשה היה מנינם כשבע מאות ושבעים אלף איש. ואם מתוך ציבור זה נהרגים למעלה ממאה ושבעים אלף איש - הרי זה כרבע מכלל ישראל, בקירוב.
6. יש מי שכתב בדעת הרמב"ן, שהסברא נותנת, שהנצמדים לבעל פעור לא עשו כן בעדים והתראה. דאל"כ, לא היתה קנאותו של פנחס מבטלת את החיוב להרגם בדיינים (עי' הערה 3), והיו צריכים להרגם. ועל כרחק שהציווי להרגם היה בהוראת שעה, ולא על פי דין, ולכן מששב חרון אף ה' - נתבטל הציווי.
7. עי' שבת (לא, ב), דרש רב עולא, מאי דכתיב "אל תרשע הרבה" (קהלת ז, יז)? הרבה הוא דלא לירשע, הא מעט לירשע?! אלא מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף?! ועי' רש"י שם.
8. כמבואר בגמרא (ב"ב טז, א), שהתורה היא תבלין ליצר הרע, "שהיא מבטלת הרהורי עבירה" (רש"י שם). [ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל" (משנה ברורה סימן א ס"ק יב)].
9. וכן בסוף הלכ' אסו"ב כתב הרמב"ם: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר: 'אילת אהבים ויעלת חן, חן, דדיה ירוך בקל ית, באהבתה תשגה תמיד'" (משלי ה, יט; רמב"ם שם פכ"א הי"ט). והדימוי של החכמה לאילת אהבים ויעלת חן, אינו משל בעלמא, אלא שניהם מאותו שורש הם באים, וכמבואר בזה"ק: "אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע - חדותא דשמעתא לא ליהוי" (זוהר, מדרש הנעלם ח"א קלח, א). הרי שבמעמקי הנפש, חשקת התורה והחשק לנשים ממעיין אחד הם נובעים. [ועי' "בן יהוידע" (קדושין ל, ב ד"ה אם פגע בך מנוול זה)].
10. וכתב בספר חסידים (סי' כ"ח), שלצורך זה מותר להרהר בדברי תורה אפילו בבית המרחץ ובמקום הטינופת. "ואף על פי שבכל מקום מותר להרהר [בדברי תורה] חוץ מבית המרחץ ובית הכסא (ברכות כד, ב), להפריש אדם מן העבירה - מותר". וכתב שם החיד"א בהגהותיו: "זה חרוש גדול. ומכאן נראה, כמה תוקף חומר איסור ההרהור בעריות, עד שלבטלו מתירין איסור חמור, להרהר דברי תורה במקום הטינופת".
11. ועי' ב"שערי תשובה" (שער א' אות ט"ו), מהו התיקון לעוון העינים.